

Dariusz Sztuk

"La figura di Pietro nella narrazione degli Atti degli Apostoli", Roberto Palazzo, Bologna 2011 : [recenzja]

Seminare. Poszukiwania naukowe 35/4, 203-205

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rozwiedzionych rodziców. Poruszane zagadnienia są przez nią kreślone językiem prostym, co sprawia, że publikacja może być adresowana do rodziców, terapeutów, psychologów, pedagogów, osób duchownych wychodzących naprzeciw problemom współczesnych rodzin.

W kontekście polskim istnieje wiele opracowań socjologicznych na temat rodzin rozbitych. Autorzy pochylają się nad liczbami i przyczynami wspomnianego zjawiska. Trudniej jednak o opracowania, które skupiałyby się na nakreśleniu sieci relacji rodziców wokół dziecka, które często czuje się odrzucone i instrumentalizowane. W nowej sytuacji rodzinnej, zagwarantowanie dalszego wypełniania funkcji wychowawczej rodziców jest celem nadrzędnym rozmów terapeutycznych i wszelkich inicjatyw w ramach opracowywania projektów, których adresatami są eksmałżonkowie. Autorka w recenzowanej publikacji próbuje pomóc rodzicom w zrekonstruowaniu i wypracowaniu nowej rzeczywistości rodzinnej, co moim zdaniem udaje się jej, a przynajmniej uwarżliwia czytelnika na to, iż wartością nadrzędną w relacjach między eksmałżonkami jest dobro dziecka pozostającego bardzo często tym największym przegrany w procesie rozpadu rodziny.

ks. dr Bogdan Stańkowski SDB
Akademia Ignatianum, Kraków

Roberto Palazzo, *La figura di Pietro nella narrazione degli Atti degli Apostoli* (Supplementi alla Rivista Biblica 52), Edizioni Dehoniane, Bologna 2011, ss. 1-160.

Z punktu widzenia egzegezy katolickiej wiek XX będzie zapewne postrzegany jako czas triumfu historii. Teksty biblijne, dotychczas pilnie strzeżone ze względu na ich świętość, zostały poddane drobiazgowym badaniom diachronicznym, które skierowane były bardziej na poznanie ich historii, niż na efekt finalny w postaci monumentu w jego kanonicznej formie. Ten sposób podejścia poprzez metody historyczno-krytyczne, mające za cel dojście do „poziomu 0” prehistorii tekstu biblijnego, dominował w wieku XX. Jednak nasza epoka odkryła również potrzebę pochylenia się nad tekstem w złożoności jego trwania już po napisaniu, w fazie jego oddziaływania, co język niemiecki oddaje jako *Wirkungsgeschichte*. Wspomniana potrzeba znalazła metody, poprzez które – by użyć obrazu P. Ricoeura – tekst biblijny stał się przybranym synem wspólnoty czytelników. Jedną z tych metod jest wymieniana w dokumencie Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Biblii w Kościele* metoda narracyjna. Analiza narracyjna, której autor omawianej tutaj publikacji, Roberto Palazzo, poddaje pierwszą część *Księgi Dziejów Apostolskich* (1-15) skupia się na czytelniku – odbiorcy dzieła, albo też na efekcie oddziaływania danego tekstu na tym odbiorcy. Zatem fundamentem tej metody jest przekonanie, że opowiadanie posiada własną strategię narracyjną, która wyzwala proces perswazji, zaangażowania, przekonywania skierowany na czytelnika – odbiorcę. Analiza narracyjna stara się odkryć tę serię procesów powiązanych ze sobą i wykazać, że tworzą one określoną strategię narracyjną. Cel, jaki postawił przed sobą Roberto Palazzo, został jasno określony we wstępie publikacji: weryfikacja charakterystyki św. Piotra w *Dziejach Apostolskich* za pomocą wyżej opisanej metody. Autor – z racji oczywistych – ogranicza swoje badania do pierwszych piętnastu rozdziałów *Dziejów Apostolskich*, bo tylko w nich pojawia się postać św. Piotra.

W pierwszej części pracy Palazzo zwraca uwagę, że w historii interpretacji *Dziejów* pod względem postrzegania osoby św. Piotra można wyróżnić co najmniej cztery znaczące okresy. Pierwszym z nich – w opinii autora – jest starożytność chrześcijańska. Z pism tego okresu można wnioskować, że zainteresowanie postacią św. Piotra ograniczało się do jej recepcji, uznania realizacji słów Chrystusa wyrażonych m.in. w Łk 22,32 oraz użycia autorytetu Piotrowego w celu obrony przed herezjami. Brak natomiast w tym okresie pogłębionego studium osoby Księcia Apostołów. Początek drugiego okresu – według Palazzo – datować należy na rok 1831, kiedy to F. Ch. Baur opublikował artykuł zawierający poważny zarzut skierowany przeciw autorowi *Dziejów Apostolskich*, który miał umyślnie zdeformować tzw. *geschichtliche Wahrheit*. Takie podejście do pierwszej księgi

historii chrześcijaństwa sprawiło, że nie mogła być ona traktowana jako źródło wiedzy o osobie św. Piotra. Po okresie sceptycyzmu w odniesieniu do wartości historycznej *Dziejów Apostolskich*, tzw. *Quellenkritik* dała początek fazie studiów nad określeniem źródeł drugiej części dwudziela św. Łukasza. Szczegółowe analizy tekstów dokonane m.in. przez M. Dibeliusa, C. H. Dodda, O. Bauerfeinda – w opinii R. Palazzo – wywarły wpływ na odbiór historii przedstawionej w *Księdze Dziejów Apostolskich*, którą reprezentanci szkoły z Tybingi postrzegali jako inwencję literacką autora. Czwartą okres w historii interpretacji *Dziejów Apostolskich* został scharakteryzowany przez autora jako czas szerokiego odniesienia do studiów nad typologiami literackimi oraz narratywnymi. Ich pozytywną stroną z punktu widzenia tematyki podejmowanej przez Palazzo w jego publikacji dotyczącej osoby Apostoła Piotra jest to, że postacie narracji historycznej są traktowane jako integralna część współrzędnych czasoprzestrzeni, czy sytuacji społecznych (s. 21-22). W tę właśnie linię interpretacji *Dziejów Apostolskich* wpisuje swoje poszukiwania egzegetyczne Roberto Palazzo, po czym przechodzi, na zasadzie rozszerzenia wstępu, do wyjaśnienia niektórych kwestii związanych z metodologią pracy oraz dostarcza dowodów, które są podstawą dla uznania sekcji Dz 1–15 za zwartą jednostkę literacką. Szczególnie ta druga kwestia jest ważna z punktu widzenia podjętej tematyki, bo w rzeczywistości w Dz 1,13–15,35 nie tylko przeważa opowiadanie o św. Piotrze, jego imię pojawia się 61 razy (czego nie można powiedzieć o następnej sekcji Dz), lecz – jak twierdzi autor – postać ta jest ważnym elementem prowadzonej w tej sekcji narracji (s. 43-44).

W drugiej części książki R. Palazzo skupia się na analizie perykop *Dziejów Apostolskich*, w których pojawia się postać św. Piotra. Autor zajmuje się w sumie 11 fragmentami, które następują po sobie w tej oto sekwencji: „pierwsze wystąpienie Piotra” (1,15-26); „wyjaśnienie wydarzenia Pięćdziesiątnicy” (2,14-41); „wystąpienie Piotra po uzdrowieniu chromego” (3,1-26); „owoce słów Piotra skierowanych do chromego” (4,1-31); „Piotr i przypadek Ananiasza i Safiry” (5,1-11); „Piotr i apostołowie posłuszni Bogu” (5,29-32); „Piotr posłany do Samarii” (8,14-25); „Piotr przemierzający cały kraj” (9,32-43); „Piotr i setnik Korneliusz” (10,1-11,18); „uwolnienie Piotra z więzienia” (12,1-24); „ostatnie słowo Piotra” (15,7-11). Trzeba przyznać, że analiza wymienionych tutaj fragmentów jest w tej części dosyć pobieżna i służy jedynie umiejscowieniu danego wydarzenia, w którym św. Piotr odgrywa rolę pierwszoplanową. Czasami można odnieść wrażenie, iż autor dokonuje opisu poszczególnych perykop w sposób nieuporządkowany, jak np. w przypadku Dz 2,14-41, gdzie dopiero w konkluzji pojawia się proponowany przez Palazzo podział wystąpienia Piotra, chociaż poprzedni paragraf, niezawierający odniesienia do struktury tegoż wystąpienia, nosi tytuł „L'ultima parte del discorso di Pietro” (s. 56).

W trzeciej, zasadniczej części pracy autor na całej rozciągłości aplikuje metodę narracyjną, analizując poszczególne perykopy wcześniej wymienione, w których pojawia się postać św. Piotra, oraz przytoczone są jego mowy. Z treści tych ostatnich Palazzo wydobywa cechy, które charakteryzują postać Księcia Apostołów, a są nimi: autorytet, jakim cieszy się on pośród uczniów (nie potrzeba żadnego przedstawienia jego osoby przed wystąpieniem) oraz bycie charyzmatycznym „świadkiem” Jezusa Chrystusa (s. 113-114). Ponadto, na podstawie uważnej lektury wystąpień Piotrowych można dostrzec jeszcze jedną, nie mniej ważną cechę św. Piotra: chociaż nie jest uczonym, ani autoryzowanym interpretatorem, to gdy cytuje on w nich Pismo ST, jako Żyd potrafi to uczynić w odpowiednim kontekście w celu ukazania realizacji pewnych wydarzeń w osobie Jezusa Chrystusa (s. 118). Czwartą cechą, która uwidacznia się najbardziej w pierwszym oraz ostatnim fragmencie analizowanym przez autora publikacji, jest przedstawienie Piotra jako reprezentującego pozostałych Apostołów. Palazzo zwraca przy tym uwagę, że takie właśnie przedstawienie Pierwszego Apostoła jako: martu/j, au)to/ptj i u(phre/thj zostało przygotowane przez św. Łukasza – autora dwudziela Łk-Dz już w ewangelii (Łk 5,21; 22,31) (s. 119-120). Z analizy dokonanej przez autora wynika, że Piotra łączyła szczególna relacja z posłanym do pogan Apostołem Pawłem. Nie była to relacja zależności, lecz wzajemnego uznania (s. 122: „non si crea subalternità e sottomissione tra i due apostoli e si riconosce l'autorevolezza missionaria di entrambi”). Na koniec Palazzo zwraca uwagę na jeszcze jedną, nową cechę św. Piotra, która ukazana jest najwyraźniej w Dz 15,7-11: Apostoł nie jest obojętnym, skostniałym głosicielem ewangelii, lecz zaangażowanym w dzieło, które leży mu na sercu (s. 124-125).

Przy całej złożoności metody zaaplikowanej w poszukiwaniach i materiału analitycznego zgromadzonego w publikacji, kończy się ona jedną stronicą podsumowania, która pozostawia niedosyt z powodu wielu niedopowiedzeń i braku odpowiedzi na postawione wcześniej pytania – na przykład to, nurtujące wielu uczonych, zawarte na str. 123: „Dlaczego Łukasz mówi o Piotrze tylko do rozdziału 15 i nie cytuje go na dalszych stronicach Dz?”. Z racji na zastosowaną metodę interesującym byłoby nie tylko nakreślenie rysów postaci Apostoła Piotra, lecz nade wszystko podanie odpowiedzi na pytanie: „Jaką rolę spełnia osoba Piotra w dynamice narracyjnej *Dziejów Apostolskich*?”. Jednak, pomimo braku odpowiedzi na powyższe pytania, książka Roberto Palazzo dopisuje kolejny rozdział w nakreślonej przez autora w pierwszej części publikacji sekwencji okresów interpretacji *Księgi Dziejów Apostolskich*.

ks. Dariusz Sztuk SDB
WT UKSW, Warszawa

Das Frauen-Konzentrationslager Ravensbrück. Geschichte und Erinnerung, Ausstellungskatalog, red. A. Beßmann, I. Eschebach, Metropol Verlag, Berlin 2013, ss. 328.

KL Ravensbrück to hitlerowski obóz koncentracyjny przeznaczony przez Niemców do eksterminacji kobiet. Łącznie przeszło się przez niego ponad 132 tysiące więźniarek i dzieci z wszystkich krajów europejskich okupowanych przez hitlerowskie Niemcy, a także kobiety z innych kontynentów, na przykład Amerykanki. Wśród więźniarek najwięcej było Polek, stanowiły one bowiem ponad 30 procent stanu obozu i łączną ich liczbę szacuje się na ok. 36 tys. Zostały tu przez Niemców przywiezione między innymi działaczki konspiracji, żołnierki Armii Krajowej, uczestniczki Powstania Warszawskiego. Znaczną część stanowiły także obywatelki Polski narodowości żydowskiej, zwożone tu z różnych gett rozsianych po okupowanych terenach II Rzeczypospolitej.

Więzione w KL Ravensbrück kobiety wykorzystywane były do niewolniczej pracy na rzecz niemieckich firm, m.in. koncernu Siemens&Halske. W l. 1942-1944 dokonywano tu także zbrodniczych eksperymentów pseudomedycznych na więźniarkach, w większości młodych Polkach, które polegały na operacjach kostno-mięśniowych i wstrzykiwaniu do organizmu bakterii. Ponadto kobiety narodowości romskiej i Sinty poddano sterylizacji.

Śmiertelność w obozie była duża. Łącznie w KL Ravensbrück zginęło ok. 92 tysiące osób. Umierały one z głodu, wycieńczenia, chorób. Dokonywano tu również masowych egzekucji, głównie na kobietach z polskiego ruchu oporu i Żydówkach. Od lutego 1945 r., dzięki staraniom Szwedzkiego i Duńskiego Czerwonego Krzyża, udało się wywieźć z obozu do Szwecji ok. 7500 więźniarek. Wśród nich znajdowały się obywatelki przedwojennej Rzeczypospolitej Polskiej, także narodowości żydowskiej¹.

Po wojnie, zabudowania KL Ravensbrück były wykorzystywane przez wojska radzieckie do 1994 r. W części dawnego obozu w 1959 r. zorganizowano Muzeum – Miejsce Pamięci Ravensbrück, które w takiej formie przetrwało do 1993 r. Po zjednoczeniu Niemiec i wycofaniu się wojsk radzieckich, w dawnych budynkach obozowych utworzone zostało Miejsce Przystrogi i Pamięci, znajdujące się pod zarządem Fundacji Brandenburskie Miejsca Pamięci. Dokonano uporządkowania terenu, rozpoczęto systematyczną rozbudowę muzeum i jego nową aranżację, która została sfinalizowana

¹ Szczegółowy wykaz Polek przewiezionych wówczas do Skandynawii znajduje się Salezjańskim Ośrodku Dokumentacji Duszpasterskiej (SODD), który powstał w 1999 r. z inicjatywy ks. dra Mariusza Chamarczuka SDB, jako odpowiedź na rosnące zainteresowanie różnych ośrodków naukowych pracą polskiego duchowieństwa w Szwecji.